

Geen zee te hoog

Procesevaluatie
Veiligheidscoördinator
Nieuwmarktbuurt Amsterdam

Amsterdam, juli 1991
Cor van 't Hoff
Harm Jan Korthals Altes

Inhoud

	pag.
Voorgeschiedenis	1
1 Beschrijving	2
1.1 Activiteiten en fasering	2
1.2 Taken en rollen	10
1.3 Positie in netwerk	10
1.4 Randvoorwaarden	11
2 Evaluatie	13
2.1 Activiteiten en fasering	13
2.2 Taken en rollen	15
2.3 Positie in netwerk	18
2.4 Randvoorwaarden	19
3 Conclusies	21
4 Aanbevelingen	23
Bijlage 1: Schema activiteiten	
Bijlage 2: Waalsteeg blijft open!	

Voorgeschiedenis

In het najaar van 1987 nam de Stichting Buurtvoorzieningen voor Ouderen Flesseman (kortweg: Stichting Flesseman) het initiatief om sociale veiligheid voor ouderen in de buurt te bevorderen. Aanleiding was de verbouw van de voormalige textielfirma 'Flesseman' aan de Nieuwmarkt tot verzorgingshuis voor ouderen. Dit zou na ingebruikstelling (april 1988) een brandpunt van activiteiten voor alle ouderen in de buurt moeten gaan vormen, zowel voor de ouderen in het verzorgingshuis als voor zelfstandig wonende ouderen in de buurt. Gezien het onveilige karakter van de Nieuwmarktbuurt (bedreigende drugscene, inbraak, beroving) maakte men zich zorgen over de veiligheid van de ouderen die over straat zouden moeten om van en naar de Flesseman te komen. Sociale veiligheid voor ouderen achtte men een noodzakelijke voorwaarde om het ouderenproject te doen slagen.

De brainstorm leidde in 1988 tot een door de Stichting Flesseman opgesteld beleidsplan voor de veiligheid van ouderen en een subsidie-aanvraag vanuit deze stichting aan de toenmalige Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (SBPC) van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse zaken. Men vroeg subsidie aan voor een part-time coördinator die uitvoering moest geven aan het geformuleerde veiligheidsbeleid.

Tegelijkertijd vroeg de Bewonersraad Nieuwmarkt subsidie aan bij SBPC, eveneens voor een veiligheidscoördinator. Deze Bewonersraad achtte het principieel onjuist dat veiligheid aan een selecte doelgroep (de ouderen) voorbehouden zou blijven. De subsidie-aanvraag van de Bewonersraad had dan ook meer een strategische functie dan een beleids-inhoudelijke. De opzet van de Bewonersraad slaagde: SBPC wilde wel subsidiëren, mits de twee concurrerende subsidie-aanvragen samen zouden smelten en er een veiligheidscoördinator (hierna aan te duiden als: VC) zou komen voor de gehele buurt. De hoogte van het subsidie-bedrag werd niet aangepast: de coördinator moest in dezelfde tijd (3 dagen per week gedurende 2 jaar) een grotere doelgroep bedienen.

De subsidie werd eind 1988 toegekend; het duurde echter nog tot mei 1989, voordat de coördinator goed en wel op haar post zat. Formeel zou de Bewonersraad Nieuwmarkt als opdrachtgever fungeren en de Stichting Flesseman als werkgever. De VC had een dubbele opdracht (één van de Stichting Flesseman en één van de bewonersraad).

De VC was aangesteld tot 1 mei 1991. Dankzij subsidies van het Ministerie van Justitie en de gemeente Amsterdam kan het project nog minimaal tot eind 1991 worden voortgezet. De functie blijft dus bestaan, maar wordt door een ander ingevuld.

Een extern bureau (Bureau Criminaliteitspreventie Van Dijk en Van Soomeren te Amsterdam¹) kreeg de opdracht om het project te evalueren. Het gaat daarbij om een procesevaluatie (niet om een effectevaluatie).

Voorliggende procesevaluatie bestrijkt de eerste twee jaar van het project. De evaluatie van het vervolgtraject zal mogelijk door de (nieuwe) VC zelf opgesteld worden.

1 Vanaf juni 1991 Van Dijk, Van Soomeren en Partners genaamd.

1 Beschrijving

1.1 Activiteiten en fasering

Inleiding

Er is in de werkzaamheden van de VC een fasering aan te brengen, waardoor de presentatie ervan overzichtelijker kan worden. De volgende fasen zijn te onderkennen:

- oriëntatie
- planvorming
- promotie, draagvlakverwerving en prioriteitsstelling
- projecten initiëren
- opbouw van straatnetwerken
- voorlichting en klachtenafhandeling
- deelname aan overleggen
- afronding en overdracht.

De onderscheiden fasen overlappen elkaar in vrij sterke mate. Het tijdschema in bijlage 1 brengt dit in beeld.

Oriëntatie

De VC heeft zich in de eerste maanden van haar functioneren georiënteerd op haar werkterrein. Ze heeft haar werkterrein verkend en gesprekken gevoerd met een groot aantal sleutelfiguren over de situatie in de buurt. Ze heeft zichzelf geïntroduceerd bij de verschillende overleggen en actieve groepen in de buurt.

Daarnaast heeft ze gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van instellingen en gemeentelijke diensten en afdelingen en in kaart gebracht welke activiteiten deze in de Nieuwmarkt ondernemen.

Planvorming

De kennis die in de oriëntatiefase is opgedaan, heeft de VC benut bij het opstellen van een veiligheidsplan voor de Nieuwmarkt. Begin september 1989 was een eerste versie van het plan gereed; reacties erop gaven aanleiding tot een aanpassing ervan en in december 1989 was de definitieve versie beschikbaar. Het plan is erop gericht om de neerwaartse spiraalwerking² van toenemende sociale onveiligheid te doorbreken en daarmee de veiligheid en leefbaarheid te bevorderen.

Al in de fase van planvorming stelde de VC vast dat ze haar activiteiten moest richten op *door haarzelf beïnvloedbare* factoren en niet op factoren die zij niet kan veranderen. Dit betekende in concreto dat ze zich zou richten op het tegengaan van vervuiling en vernieling in de buurt, het verhogen van de sociale

² Deze neerwaartse spiraal vormt in feite het theoretische kader van het veiligheidsplan. Het gaat bij deze spiraal om een aantal samenhangende factoren, die elkaar in negatieve zin versterken: doordat het onveilig is worden mensen bang, doordat zij bang zijn durven zij geen sociale controle meer uit te oefenen, doordat zij geen controle uitoefenen krijgt criminaliteit meer kans, daardoor wordt het nog onveilig, enzovoort.

controle, het verbeteren van de klachtenafhandeling en het verbeteren van het dagelijks beheer. Met de aanpak van de 'echte' criminaliteit en onveiligheid (zoals de bedreigende drugscene, inbraak en beroving) heeft de VC zich slechts indirect beziggehouden aangezien deze problemen niet op buurtniveau zijn op te lossen. Het voortouw voor de aanpak van deze stedelijke, nationale en soms zelfs internationale problemen ligt bij andere instanties, zoals de politie en de drughulpverlening.

Het welslagen van het veiligheidsplan (een merkbaar verbeterde veiligheid voor alle doelgroepen) zou sterk af komen te hangen van de bijdrage van anderen. Dit is een belangrijk uitgangspunt in het plan. Pas als alle puzzelstukjes goed in elkaar vallen, kan er sprake zijn van een effectief doorbreken van de neerwaartse spiraal van onveiligheid.

Promotie³, draagvlakverwerving en prioriteitsstelling

De VC zag in dat het toesturen van het plan aan betrokken partijen (waaronder het gemeentebestuur) niet zou volstaan om deze aan te sporen tot het uitvoeren van de hen toebedachte taken. Daartoe moest via actief lobbyen draagvlak worden verworven voor het veiligheidsbeleid, met name binnen de ambtenarij en het gemeentebestuur. Ook het maatschappelijk middenveld (bijvoorbeeld woningbouwverenigingen) vormde een doelgroep waarbij het plan promotie behoefde.

Ten behoeve van de draagvlakverwerving binnen de ambtenarij en middenveld zijn open interviews gehouden, deels door het externe bureau dat de evaluatie verzorgt, deels door de VC zelf. De reacties van de geïnterviewden op het plan waren in het algemeen positief, al meende een groot deel van hen dat het plan te veel tegelijk wilde aanpakken. Bovendien was niet duidelijk welke acties zouden moeten worden ondernomen. Het plan bevatte een uitgebreide matrix van problemen en oplossingen, die wel het benodigde schrik-effect teweeg bracht maar zich minder goed leende om te bepalen welke acties er nu ondernomen zouden moeten worden. De VC ging naar aanleiding van de reacties van betrokkenen over tot prioriteitsstelling. Daarbij werd het plan omgesmeed tot een aantal projectvoorstellen, waarmee de hoofdpunten van het veiligheidsbeleid opgepakt worden. Het formuleren van projectvoorstellen was een noodzakelijke vervolgstap op het schrijven van het plan.

Mede op advies van de begeleidingscommissie besloot de VC om deze projectvoorstellen in de vorm van een *raadsadres* in te dienen bij het gemeentebestuur⁴. Na bespreking ervan in de raadscommissie openbare orde en veiligheid werd besloten tot de honorering van de gevraagde subsidie over 1990. Bovendien werd toegezegd dat dekking gezocht zou worden voor de gevraagde subsidies over 1991 en dat de voorstellen, gezien de directe raakvlakken, besproken zouden worden met de wethouders van Stedelijk Beheer en Ruimtelijke Ordening en Stadsvernieuwing. Deze procedure droeg er toe bij dat er druk opgebouwd werd op de diverse ambtelijke diensten om 'hun' gedeelte van het door de VC opgestelde veiligheidsbeleid uit te voeren⁵. In de vergadering van de

3 In deze paragraaf wordt alleen beschreven wat de VC zelf aan promotie van haar plan heeft gedaan. Op deze plaats mag niet onvermeld blijven, dat er nog vóór de aanstelling van de VC een brief van de burgemeester naar betrokken instanties gestuurd is, waarin gevraagd werd de deur voor de VC open te zetten.

4 Dit raadsadres werd op initiatief van de VC gecombineerd ingediend met een drietal andere raadsadressen, die eveneens gericht waren op de bevordering van de veiligheid. Behalve de projectvoorstellen van de VS betrof het de resultaten van een klachtenactie van vrouwen in de binnenstad, de overlast rond de Sint-Anthoniusschool en de onveiligheid op het Binnengasthuisterrein.

5 Zo stelde de Projectgroep Nieuwmarkt een actieplan op voor het treffen van maatregelen in ontwerp, bouw, renovatie en herinrichting van openbare ruimte.

commissie in mei 1990 wees de burgemeester op de mogelijkheid van koppeling met de plannen voor sociale vernieuwing. Daartoe adviseerde de burgemeester de VC om aanvullende projectvoorstellen in te dienen binnen het kader van de Sociale Vernieuwing. De VC volgde dit advies op.

Projecten initiëren

Waar voor de projecten externe financiering nodig was, werd deze in de meeste gevallen reeds na korte tijd door de VC binnengehaald. Voor de uitvoering van projecten werd naar aanleiding van het raadsadres door de gemeente voor 1990 ruim f 23.000,- beschikbaar gesteld voor projecten sociale veiligheid. Een door de VC georganiseerde inzamelingsactie bij bedrijfsleven en fondsen⁶ ten behoeve van het beoogde trapveldje leverde ruim f 10.000,- op. De VC kon daadwerkelijk aan de slag gaan met het initiëren van de voorgestelde projecten. Als eerste waren dat projecten op het terrein van de sociale veiligheid. Ten behoeve van de financiering van de later voorgestelde projecten van sociale vernieuwing werd in november 1990 nog eens ruim f 3.000,- toegezegd door de gemeente⁷.

Los daarvan is er door de gemeente in een latere fase nog geld beschikbaar gesteld voor een bloemenkiosk in de Koningsstraat. Dit wordt onder het kopje 'opbouw van straatnetwerken' verder toegelicht.

1 Projecten voor sociale veiligheid.

Halt-project: ter bevordering van de beheersing van vandalisme heeft de VC bemiddeld tussen het Halt-bureau en de Algemene Woningbouwvereniging (AWV) waardoor gerealiseerd kon worden dat jongeren die vernielingen in de Nieuwmarktbuurt aanrichten daar ook herstellingen aanbrengen. De huismeester van de AWV bekijkt samen met een Halt-medewerker welke werkzaamheden verricht kunnen worden en de Dienst Stedelijk Beheer zorgt voor schoonmaakartikelen. Resultaat hiervan is, dat vandalisme in de buurt is afgenomen.

Aanleg trapveldje en aanstelling pleintoezichthouder: daartoe aangezet door klachten van buurtbewoners heeft de VC zich vanaf december 1989 ingezet voor de aanleg van een trapveldje op het laatste stukje onbebouwd gebied in de Nieuwmarkt, het zogenaamde Keizersplein, waar buurtkinderen sport- en spelactiviteiten kunnen ondernemen. In nauwe samenwerking met leden van de werkgroep Leefbaarheid coördineerde zij dit project.

Op het begin mei geopende trapveldje werd een toezichthouder aangesteld, die van mei tot november 1990 gedurende 10 uur per week activiteiten voor jongeren organiseerde. Daarnaast werden de kinderen gewezen op de gevolgen van vandalisme en werden zij ingeschakeld bij schoonmaakwerkzaamheden op en rondom het trapveldje. De VC zorgde voor begeleiding van de pleinwerker. De pleinwerker heeft ongeveer een half jaar zijn functie vervuld; de deelname door de jeugd uit de buurt was goed te noemen. Na het aflopen van het arbeidscontract met de pleinwerker hebben omwonenden het beheer van het trap-

⁶ Er werd onder andere een bijdrage verkregen van het Nationaal Jeugdfonds ('Jantje Beton').

⁷ Dit betreft een budget voor de aanschaf van materieel ten behoeve van banenpoolers (zie bij 'projecten sociale vernieuwing'). In feite is de subsidie in het kader van de sociale vernieuwing in de Nieuwmarkt groter dan f 3000,-, omdat de subsidie aan bureau Maatwerk (de werkgever van de banenpoolers) erbij moet worden opgeteld.

veldje zelf overgenomen. Daartoe is een werkgroep gevormd, bestaande uit vertegenwoordigers van twee basisscholen, de trouble-shooter van de centrale stad, het wijkteam en het tienerwerk. Vanaf 1 maart 1991 zal een tienerwerker gedurende vier dagdelen per week activiteiten voor tieners in de buurt organiseren, waarvan een deel op het trapveldje.

Cursus sociale weerbaarheid: de VC heeft veel tijd besteed aan het opzetten van een cursus die gericht is op het terugdringen van angst voor onveiligheid. De VC heeft de organisatie van vier cursussen voor haar rekening genomen. Aan drie ervan werd - enthousiast - deelgenomen door (oudere) buurtbewoners en de andere was gericht op werkers in de extra-murale gezondheidszorg. Voor deze laatste werd een cursus georganiseerd toen bleek dat er nauwelijks medewerkers bereid waren mee te draaien in de 24-uurs dienst in de Nieuwmarkt, omdat men 's avonds en 's nachts niet over straat durfde.

Door politiefunctionarissen en free-lancers van de stichting Kenau zijn bijeenkomsten verzorgd. De cursus is overgenomen door psycholoog F. Denkers van de Amsterdamse Politie.

Mobiel Alarmering Systeem voor ouderen (MASO): ter verhoging van de veiligheid(sgevoelens) van oudere buurtbewoners is een systeem ontwikkeld, waarbij dezen in geval van een aanval of een bedreigende situatie een alarmsignaal kunnen uitzenden. Vanuit een centrale wordt dan de politie of andere hulpverlener gewaarschuwd, die assistentie verleent. De VC heeft met name overleg gevoerd over de technische aspecten van het systeem en over de plaatsing van de centrale. In april 1991 is het project van start gegaan. Er doen zich echter technische aanloopproblemen voor, die gebruikmaking van het systeem vooralsnog in de weg staan.

2 Projecten in het kader van sociale vernieuwing

Banenpoolers: in het kader van de sociale vernieuwing heeft de VC een projectaanvraag ingediend voor de aanstelling van:

- een huismeester bij Woningbedrijf Centrum Oost,
- een administratieve kracht voor bewonersraad en VC,
- een beheerder van semi-openbare ruimte⁸,
- een inbraak-preventiemedewerker,
- een graffiti-schoonmaker.

Drie van de vijf vacatures zijn vervuld: de administratieve kracht (per 1 januari 1991) en de beheerder van semi-openbare ruimten (per 1 maart) binnen het kader van de Sociale Vernieuwing en de huismeester binnen de reguliere arbeidsplaatsen bij het Woningbedrijf.

Schoonmaakactie en graffiti aanpak: om kladvandalisme in de buurt aan te kunnen pakken, heeft de VC geld aangevraagd voor de aanschaf een hogedruk spuit (de bediening ervan moest door een banenpooler gebeuren, zie boven). Daarnaast heeft de VC een idee gelanceerd voor het organiseren van schoonmaakacties voor en door schoolkinderen in de buurt en daartoe diverse contacten gelegd. De Stichting Amsterdam Schoon heeft haar medewerking toege-

⁸ Het betreft hier het beheer van stulpjes stad waar de dienst Stedelijk Beheer geen actie onderneemt, zoals (nog) onbebouwde gebieden van het grondbedrijf.

zegt. De dienst Stedelijk Beheer heeft toegezegd demonstraties te geven en er zal een film worden vertoond aan de kinderen over de gevolgen van vervuiling. Vanwege personele wisselingen bij buurthuis De Boomsspijker, de mede-organisator, lukte het niet dit project al in 1990 te starten. De nieuwe VC gaat dit project verder trekken.

Onderhoud speel- en straatmeubilair: de VC initieerde dit project waarbij door de beheerder van openbare ruimte (zie bij 'Banenpoolers') klachten moeten worden geïnventariseerd en kleine schades aan speel- en straatmeubilair verholpen worden. Daartoe beschikken zij over materieel waarvoor subsidie is aangevraagd en verkregen.

De werkzaamheden geschieden in nauw overleg met de opzichter van Stedelijk Beheer Binnenstad. Zonodig kan deze de banenpoolers adviseren.

Opbouw van straatnetwerken

De vergroting van de informele sociale controle is een belangrijk taakonderdeel van de VC. De VC heeft hier inhoud aan gegeven door de opbouw en ondersteuning van een aantal straatnetwerken. Zonder uitzondering werden deze niet 'zo maar' door VC of bewoners opgericht, maar ontstonden deze naar aanleiding van concrete, zich opstapelende beheerproblemen.

Het gaat om een vijftal straatnetwerken, die wij hieronder apart bespreken.

Waalsteeg: in deze steeg zorgde de doorlopende aanwezigheid van drugsverslaafden voor veel overlast in de vorm van lawaai, vervuiling en vernieling van straatmeubilair. Stenen en tegels werden losgewrikt om daar pakjes drugs onder te verbergen.

Aansluitend op het netwerk van bewoners dat reeds bestond, hebben ambtenaren van de voorpost en de VC samen een aantal bewonersvergaderingen belegd, waarin mogelijke oplossingen ter tafel kwamen. Hoewel aanvankelijk door enkele bewoners voor een rigoureuze aanpak in de vorm van een afsluiting van de steeg werd geopteerd, werd na een aantal overleggen - mede op aandrang van de VC - besloten tot een grote opknapbeurt.

Diverse gemeentelijke instanties hebben zich ingespannen om de steeg op te knappen. Er is schoongemaakt en geverfd, er is meer verlichting aangebracht, het groen is gesnoeid, de steeg is herbestraat en voor de bewoners is een buitenkraan aangelegd om de zaak schoon te spuiten.

Een effect van de aanpak was dat de betrokkenheid van de bewoners en de sociale controle sterk is toegenomen. De bewoners zijn op de hoogte gebracht van de 'gemeentelijke wegen' en zij hebben het beheer van de steeg zelf ter hand genomen⁹. In de bijlage is ter informatie een tijdschrift-artikel opgenomen, waarin op basis van een interview met de voorpost ingegaan wordt op de bijzondere aanpak in de Waalsteeg.

Staalstraat: uit angst voor een aanslag op het in deze straat gevestigde ANCKantoor namen enkele bewoners contact op met de VC met het verzoek maatregelen te treffen. Vanwege de (politieke) beladenheid van het onderwerp besloot de VC een buurtvergadering achterwege te laten. Na overleg is de gemeente overgegaan tot plaatsing van paaltjes waardoor het pand per auto

⁹ Op de Oude Waal heeft de VC een vergelijkbare actie ondernomen: zij riep de bewoners in een buurtvergadering bijeen waardoor mensen met tegengestelde belangen (woonbootbewoners en grachtenpandbewoners) in gesprek raakten. De betrokkenheid en sociale controle is hier groter geworden.

onbereikbaar werd. Het voorstel om de sloten van de toegang tot het binnenterrein te verbeteren om onbevoegden buiten de deur te houden, is inmiddels uitgevoerd door het woningbedrijf.

Koningsstraat: ook in de Koningsstraat, onder meer door de aanwezigheid van een metro-ingang een belangrijke voetgangersroute voor het noordelijke deel van de Nieuwmarktbuurt, zorgden verslaafden voor overlast en vernielingen. De VC is deel gaan nemen aan het ad-hoc bijeenkomend overleg van winkeliers en ondernemers over deze problematiek.

Buurtbewoners werden door haar bij dit overleg betrokken dat daarna samen met een opbouwwerker van de Stichting Cultureel Werk Binnenstad (SCW) door de VC is getrokken. Met de gemeente en het marktwezen is overeengekomen om over te gaan tot plaatsing van een bloemenkiosk naast de metro-ingang. Op het raadsadres van de VC volgde een positieve reactie en er werden financiële middelen toegezegd door de gemeente (f 18.000,-). Hoewel plaatsing van de kiosk lang op zich heeft laten wachten, is toch positief resultaat van deze activiteit merkbaar: de betrokkenheid van buurtbewoners is vergroot. Er bestaan plannen om de straat verder te verbeteren. Deze zijn onder andere gericht op de aanpak van de moeilijk verhuurbare winkelruimten die een dood stuk in de straat vormen. Het straatnetwerk Koningsstraat zal ook daar waarschijnlijk een belangrijke rol in willen spelen. De actiebereidheid van het Koningsstraat-netwerk blijkt bijvoorbeeld uit een recent gevoerde actie waarbij men hekken plaatste naast de metrotoegang, bij de doorgang naar de crèche. Ook is er op initiatief van omwonenden een wisselende kunsttentoonstelling in één van de verhuurbare ruimten bij de metro-ingang, hetgeen een positief effect op het aanzien van de straat.

Sint Antoniesbreestraat: een aantal bewoners van het roze woongebouw (dat een onderdeel is van het Flesseman-complex) nam contact op met de VC in verband met overlast, insluipingen, vervuiling en vernielingen. Deze problemen werden in de hand gewerkt door de anonieme entreesituatie van dit pand (ruim 70 woningen met één gemeenschappelijke voordeur) en door de 'zachte lijn' die de verhuurder (de HSHB¹⁰) volgt bij de aanpak van lastige bewoners. Ter illustratie een citaat uit de discussie tussen VC en verhuurder:

HSHB: "Maar de mensen mogen toch wel een hond hebben?"

VC: "Ja, maar drie... en dan pitt bulls! en ze bijten!"

De VC organiseerde in samenwerking met de opbouwwerker van de SCW een overleg met de bewonerscommissie, de huismeester en het wijkteam. Hierin werden door de verhuurder technische verbeteringen toegezegd, al bleef uitvoering daarvan vooralsnog achterwege.

Zuiderkerkhof: de bewoners van dit mooie plein in het hartje van Amsterdam worden op allerlei manieren gestoord in hun woongenot: drugsoverlast, rondscheurende brommers en motoren, voetballen tegen de muren, geluidsoverlast van openen en sluiten van toegangshekken tot de metro, enz. Dit is vooral hinderlijk voor bewoners van het woonblok met de waterval: dit heeft geen rustige kant, want de woningen kijken aan de ene kant uit op de drukke Antoniesbreestraat en ondervinden aan de andere kant de geluidsoverlast van het plein.

Een bewoner constateert:

10 HSHB = Humanistische Stichting Huisvesting Bejaarden; deze stichting bouwt en beheert in diverse plaatsen bejaardencomplexen. Met complexen in problematische (onveilige) gebieden en de menging van bejaarden met andere doelgroepen in één complex had deze stichting geen eerdere ervaring.

"Er is in mijn woning maar één rustige plek en dat is de w.c."

Naarmate deze problemen zich opstapelden werd de roep om afsluiting van het gehele plein steeds luider en werd dat ook in de Bewonersraad naar voren gebracht. Deze sprak zich tegen afsluiting uit, vanwege de buurtfunctie van het plein.

De VC en de opbouwwerker hebben toen straatvergaderingen georganiseerd, waarbij ook gemeentelijke instellingen en politieke partijen aanwezig waren. De projectgroep 'Nieuwmarkt' kreeg opdracht tot het formuleren van een plan van aanpak. De gemeente en de woningbouwvereniging verklaarden in principe tot financiering van noodzakelijke verbeteringen bereid te zijn. De politie heeft het Zuiderkerkhof (tijdelijk) tot prioriteitsgebied verklaard, het plein is schoon-gemaakt en de muren zijn van een anti-graffiti coating voorzien. Het plan tot afsluiting van het gehele plein is voorlopig van de baan. Ook op het Zuiderkerkhof is de betrokkenheid van de bewoners vergroot. De aanpak heeft nu meer weg van die in de Waalsteeg.

Winkeliersnetwerk: behalve een versterking van de bewonersnetwerken heeft de VC ook het zich organiseren van winkeliers en ondernemers in de Nieuwmarkt bevorderd. Zij ondervinden immers net als bewoners hinder van onveiligheid en verloedering in de buurt. De VC heeft gestimuleerd dat winkeliers van de Koningsstraat en omgeving een vereniging zouden oprichten. De betrokkenheid van winkeliers lijkt met deze activiteit te zijn toegenomen.

Voorlichting en klachtenafhandeling

Bij veel van haar werkzaamheden heeft de VC voorlichting gegeven over sociale veiligheid. Dit gebeurde mondeling aan de buurtbewoners, waarbij ook aandacht geschonken werd aan de activiteiten van gemeentelijke instellingen op dit gebied. Daarnaast is ieder kwartaal veiligheidsnieuws verstrekt via buurtblad 'Opnieuw'. Behalve aan individuen is ook informatie op allerlei gebied verstrekt aan groepen.

Ook met politieke partijen, gemeentelijke instellingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven heeft de VC regelmatig contact gehad en aan deze organisaties is informatie verstrekt.

Een andere reden om deze contacten te onderhouden was het bevorderen van de afhandeling van klachten van buurtbewoners. Klachten werden gedurende de looptijd van het project in toenemende mate neergelegd bij de VC. Men verwachtte kennelijk van de VC dat zij de klachten wel verder zou brengen binnen gemeente en politie.

Er is gedurende de projectperiode door de VC een wekelijks klachten-sprek-uur ingesteld, voorafgaand aan de Bewonersraadvergaderingen. Dit werd door de VC noodzakelijk geacht omdat bleek dat bewoners haar moeilijk konden bereiken¹¹. Vreemd genoeg (gezien de zwellende klachtenstroom) werd dit spreekuur slecht bezocht. Toen de bereikbaarheid van de VC verbeterde (de administratieve kracht kwam bij de VC op kantoor te zitten en kon de telefoon aannemen), is dit spreekuur afgeschaft.

Ook ten behoeve van de specifieke doelgroep 'ouderen' zijn in dit kader activiteiten ondernomen door de VC. Deze doelgroepgerichte activiteit heeft te maken met de dubbele opdracht aan de VC (zie onder de kop 'voorgeschie-

¹¹ De VC was niet alleen moeilijk bereikbaar vanwege haar part-time aanstelling had, maar ook omdat haar functie vereist dat zij vaak het kantoor verlaat en op pad gaat.

denis'). Deze bracht met zich mee dat de VC gedurende het gehele project specifieke aandacht zou geven aan de doelgroep ouderen. Zo was er in het begin van het project een wekelijks spreekuur in verzorgingshuis Flesseman, waar ouderen bij politie en VC terecht konden met vragen, klachten en zelfs om aangifte te doen van een misdrijf. Dit spreekuur is bij gebrek aan belangstelling van de kant van de ouderen omgezet in een tweemaandelijks veiligheidsbijeenkomst, waarbij de contacten tussen ouderen en VC worden aangehaald. Deze bijeenkomsten hebben ook een informatieve functie en er wordt van ouderen niet gevraagd om een individuele stap te zetten. Desondanks is ook voor deze bijeenkomsten weinig belangstelling. Overigens betekent dit niet, dat er geen manier zou zijn om de doelgroep ouderen te bereiken. De VC liep bijvoorbeeld regelmatig binnen bij activiteiten voor ouderen in De Boomsspijker en maakte een praatje met de ouderen. Eventuele veiligheidsproblemen blijken dan vanzelf naar boven te komen.

Deelname aan overleggen

Naast de bewonersraad- en straatvergaderingen, die direct gericht zijn op bewoners, is er door de VC frequent deelgenomen aan overleggen, die het belang van bewoners op meer indirecte manier dienen (ambtelijk en overkoepelend overleg, werkoverleg van professionele krachten).

De VC kon op deze overleggen de spreekbuis van de bewoners vormen. Het gaat om de volgende overleggen:

- Veiligheidsoverleg; dit overleg van ambtenaren en koepelorganisaties komt éénmaal in de zes weken bij elkaar en er komen beleidsvraagstukken in aan de orde.
- Overleg voorpost; in dit wekelijks overleg tussen voorpost en VC worden werkzaamheden op elkaar afgestemd.
- Overleg huismeesters-politie; in dit twee-wekelijks overleg komt de uitvoering van het dagelijks beheer en het inspelen op overlastproblemen aan de orde.
- Werkgroep sociaal veilig bouwen; in dit overleg hebben zitting de Bouw- en Woningdienst, de secretaris van de projectgroep en een vertegenwoordiger van het wijkteam; deze werkgroep ontwikkelt een checklist voor sociaal veilig bouwen.

Afronding en overdracht

De laatste fase van het project is de afronding en overdracht van taken en activiteiten.

De overdracht werd vergemakkelijkt doordat de opvolgster van de VC al enige maanden voor het vertrek van de eerste VC bekend was; deze werkte reeds enkele maanden als administratieve kracht voor de bewonersraad in dezelfde behuizing als de VC, dus was al enigszins op de hoogte van de projecten en overige activiteiten van de VC. Ook de nieuwe VC krijgt ondersteuning van een administratieve kracht in het kader van de Sociale Vernieuwing.

De overdracht betekent voor de eerste VC geen echt vertrek uit de buurt, zij beschouwt haar werk niet als afgerond. Zij heeft de laatste maanden van het project hard gewerkt aan de oprichting van de Stichting Combinatie 15, die de begeleiding verzorgt van de banenpoolers die in het kader van de Sociale Vernieuwing werkzaam zijn in het beheer van de binnenstad. De eerste VC is bestuurslid van genoemde Stichting geworden en blijft daardoor indirect betrokken bij beheer en veiligheid in de Nieuwmarktbuurt.

1.2 Taken en rollen

Uit de voorgaande paragraaf zijn de taken die de VC op zich heeft genomen af te leiden:

- projecten initiëren en coördineren,
- straatnetwerken opbouwen,
- voorlichting geven,
- initiëren van nieuwe overleggen,
- voortgang in bestaande overleggen bewaken.

Bij de uitvoering van deze taken speelt de VC een wisselende rol. Wanneer men een vergelijking maakt tussen de rollen van de VC in contacten met de overheid en in die met bewoners, zijn behoorlijke verschillen waarneembaar.

Een uitsplitsing van rollen naar bewoners resp. overheid is daarom zinvol.

Rollen in contacten met de overheid:

- horzel die instanties wijst op hun verantwoordelijkheid,
- bron van vernieuwende ideeën¹²,
- smeeroilje in de relatie tussen instanties en in de relatie tussen instanties en bewoners.

Rollen in contacten met bewoners:

- wegwijzer in het ambtelijk doolhof,
- 'ontdekker' van subsidiepotjes¹³,
- oppepper van bewoners die zich passief opstellen,
- pleitbezorger van bewonersbelangen¹⁴,
- klagmuur.

Bovenstaand overzicht geeft aan dat de taken en rollen van de VC veelzijdig zijn en kunnen wisselen al naar gelang de situatie.

1.3 Positie in het netwerk

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat de VC als een spin in het web zit tussen bewoners en instanties. De VC omschrijft deze centrale positie als volgt:

"Je hoort meer, ziet meer, je ziet verbanden, je kan meer doen want je wordt ervoor betaald, 100% zelfs, bewoners helemaal niet en andere functionarissen maar 5%, sociale veiligheid is maar een klein onderdeelje van hun takenpakket".

De positie van de VC vertoont voortdurende bewegingen rond het centrum van het web, alnaargelang de werkzaamheden. Op bepaalde momenten (bijvoorbeeld het veiligheidsoverleg) is zij een vertegenwoordiger van bewoners die voor hun belangen opkomt; dan kruipt zij dichterbij bewoners toe. Op een ander moment (bijvoorbeeld in de werkgroep 'sociaal veilig bouwen') ligt de nadruk meer op haar professionele inbreng in ambtelijke processen; op zo'n moment kruipt zij dichterbij de overheid toe.

De centrale positie lijkt veel mogelijkheden te geven om dingen voor elkaar te krijgen. De werkelijkheid is echter minder positief: de VC bezet weliswaar een

12 In veel gevallen maakte de veiligheidscoördinator gebruik van reeds bestaande ideeën. Het vernieuwende was dat zij deze introduceerde op plaatsen in de Nieuwmarkt waar men er niet van op de hoogte was.

13 De misschien wat overdreven klinkende term 'ontdekker' spooft met de indruk van de VC: die heeft het opsporen van subsidiebronnen als een soort ontdekkingsreis in het ambtelijk doolhof ervaren.

14 De buurt heeft meer kans dat er geluisterd wordt naar de VC dan naar bewoners zelf, omdat de VC geen eigenbelang in de buurt heeft.

centrale positie, maar heeft geen instrumentarium (macht en middelen). Zij kan slechts anderen 'verleiden' hun instrumentarium in te zetten. Dit vereist overtuigingskracht en vasthoudendheid. Door langdurig op instanties in te praten, deden deze in de meeste gevallen toezeggingen. Deze toezeggingen werden echter niet altijd waargemaakt, of pas op langere termijn. Het tempo van uitvoering lag vaak zo laag, dat de VC er menigmaal aan twijfelde of het er ooit nog van zou komen.

De begeleidingscommissie van het project vervulde een rol in de opvang van de VC in deze twijfels en teleurstellingen. Nadat de VC haar gal had gespuugd over het moeizaam door haar in beweging te krijgen overheidsapparaat, werden in de commissie lijnen uitgezet om het bijna gestrande schip weer vlot te trekken. Een groot voordeel daarbij was, dat er vertegenwoordigers van politie en gemeente in de commissie zaten die binnen hun apparaat korte lijnen hadden naar beslissers en die zo vrij snel zaken voor elkaar konden krijgen.

1.4 Randvoorwaarden

Inleiding

Al bij voorbaat (dus al voor de VC in haar functie was benoemd) werden geen wonderen verwacht van het 'instituut' veiligheidscoördinator. De Nieuwmarkt was en is een stuk stad met grote problemen op het gebied van de veiligheid en drugsoverlast; het was dus wel duidelijk dat een VC dat niet even in haar eentje op zou kunnen lossen. Zij is daarbij afhankelijk van andere partijen. Er spelen dan externe, niet door de VC zelf te beïnvloeden factoren (randvoorwaarden). Daarbij kunnen randvoorwaarden van praktische en ambtelijke¹⁵ aard worden onderscheiden. Belangrijker nog is het onderscheid tussen randvoorwaarden die het werk van de VC hebben belemmerd respectievelijk gestimuleerd.

Stimulerende randvoorwaarden

- Toenemende bestuurlijke acceptatie tot zelfs bestuurlijke druk ten aanzien van het veiligheidsplan (een ontwikkeling die samenhangt met de verminderde tolerantie ten opzichte van ongewenst gedrag, ook bij linkse partijen)¹⁶.
- Meer geld voor veiligheidsbeleid in het kader van projecten voor sociale vernieuwing.
- Toenemende samenwerking met de voorpost-ambtenaren.
- Korte lijnen van begeleidingscommissie naar het gemeentebestuur.
- De aanstelling van de administratieve kracht voor de bewonersraad, die de VC veel werk uit handen heeft genomen en haar bereikbaarheid verbeterde.
- De aanstelling van huismeesters in de Nieuwmarkt, die zich onder andere inzetten voor inbraakpreventie.
- De succesvolle aanpak van het (zeer bedreigende) delict straatroof door de politie.
- De goede samenwerking tussen VC, politie en huismeesters (bereikt dankzij regelmatig afstemmingsoverleg).

15 Onder 'ambtelijke' wordt hier ook verstaan 'bestuurlijk'. Dit blijkt in dit project nauwelijks te scheiden, gezien onder meer de nauwe contacten tussen ambtenaren en bestuurders in dit project.

16 In deze ontwikkeling past Herman Vuijsjes boek "Lof der dwang" dat in 1990 verscheen. Herman Vuijsje doet hierin een aanval op het tolereren van de drugscene in de Nieuwmarkt door bewoners. Burgemeester Van Thijn refereerde aan dit boek bij zijn antwoord op het raadsadres van de VC.

Belemmerende randvoorwaarden

- De steeds zwakker wordende begeleiding door de opdrachtgever (de bewonersraad). Bij de start van het project was al te verwachten dat een ongestructureerde organisatie zoals de bewonersraad geen sterke opdrachtgever zou zijn, maar de werkgroep leefbaarheid vormde toen nog een vrij goed klankbord voor de VC. Na de ontbinding van genoemde werkgroep verviel in feite elke vorm van begeleiding van de kant van de opdrachtgever¹⁷.
- De afnemende capaciteit van de Dienst Parkeerbeheer in de Nieuwmarkt waardoor de verloedering van parkeergedrag zijn intrede kon doen; er zijn inmiddels tekenen dat hierin verbetering zal komen.
- Het opgaan van de ambtelijke projectgroep Nieuwmarkt in de nieuwe projectgroep Waterlooplein-Nieuwmarkt.
- De gebrekkige samenwerking tussen gemeentelijke diensten.
- Het wantrouwen van bewoners in het beleid van de (gemeentelijke) overheid.
- De geringe bereidheid van de meeste bewoners tot zelfwerkzaamheid als het gaat om het *uitvoeren* van beheerwerkzaamheden.
- Beperkte beschikbaarheid van de VC door part-time aanstelling (bemoeilijkt het maken van afspraken vooral met ambtenaren die ook part-time werken).
- De trage start van de banenpools voor Sociale Vernieuwing¹⁸.

Veranderlijkheid in randvoorwaarden

Het is opmerkelijk dat een groot deel van de randvoorwaarden tijdens de projectperiode niet constant blijft, maar zich in positieve dan wel negatieve richting ontwikkelt of plotseling zijn intrede doet.

De veranderlijkheid van randvoorwaarden maakt het proces moeilijk voorspelbaar en bemoeilijkt het maken van een betrouwbare planning voor projecten. De randvoorwaarden (en verschuivingen daarin) die hierboven de revue gepasseerd zijn, moeten voor het overgrote deel als autonoom worden beschouwd. Niettemin kan de VC bij een beperkt aantal randvoorwaarden zelf een verschuiving bewerkstelligen, hoe gering en onzeker ook. In de evaluatie (hoofdstuk 2) gaan we hier op in.

17 Hierbij speelt ook een rol, dat er in de loop van de projectperiode punten op de agenda van de bewonersraad kwamen te staan (zoals renovatie en nieuwbouw) die de gemoeiden sterker bezig hielden dan veiligheid en beheer.

18 Aan deze trage start ligt een combinatie van factoren ten grondslag:

- de ingewikkelde 'bovenstructuur' van ambtelijke diensten en arbeidsbureaus, waardoor beschikbare gelden pas na lange tijd loskomen;
- aanloopproblemen bij bureau Maatwerk dat kandidaten werft;
- de tegenvallende respons van de beoogde doelgroep op de wervingscampagne.

2 Evaluatie

2.1 Activiteiten en fasering

Planvorming

Uitgangspunten: in haar plan stelt de VC dat er sprake is van een negatieve spiraal van sociale onveiligheid, die doorbroken moet worden. Zij stelt dat een VC slechts een beperkt aantal factoren in deze spiraal kan aanpakken. Deze factoren moeten voor een groot deel als *gevolg* van criminaliteit en onveiligheid beschouwd worden, niet als oorzaak. Het bestrijden van de oorzaken kan volgens de VC niet op buurtniveau aangepakt worden en kan derhalve geen taak zijn van een buurtgericht opererende VC.

De VC heeft zich derhalve beperkt tot:

- het tegengaan van vervuiling en vernieling
- het verhogen van de sociale controle
- het verbeteren van de klachtenafhandeling
- het verbeteren van het dagelijks beheer.

Evaluerend kan dit een goede keuze genoemd worden. De VC begint in feite onderaan de spiraal (de meest zichtbare gevolgen van de onveiligheid) en werkt zich van daaruit een weg naar boven. Daardoor schept zij de basisvoorwaarde dat er aan de onderkant van de spiraal in ieder geval een verbetering waar te nemen valt door de buurt, hoe klein ook. Dit zal de betrokkenheid van bewoners positief beïnvloeden, waardoor de sociale controle toeneemt en uiteindelijk de drempel voor het plegen van criminaliteit verhoogd wordt. Dit proces gaat niet met grote sprongen, het gaat stapje voor stapje. Op de langere duur zal het uiteindelijke doel (een grotere veiligheid) langs deze weg kunnen worden bereikt. Een periode van twee jaar is daarvoor niet toereikend gebleken.

Vorm: aanvankelijk leek de vorm van het plan (een matrix van problemen en oplossingen) zeer werkbaar, vanwege de overzichtelijkheid. In de praktijk bleek dit echter niet te voldoen, projectvoorstellen waren geschikter. Deze werden door de VC vervolgens alsnog aangeleverd, maar dit betekende wel een extra (niet ingeplande) stap en dus tijdverlies.

Leermoment: het aanpakken van de spiraal van onveiligheid is een goed uitgangspunt voor een veiligheidsplan, maar dit moet vertaald worden in projectvoorstellen.

Projecten

De projectvoorstellen die de VC heeft ingediend vallen onder twee noemers: sociale veiligheid en sociale vernieuwing. De sociale vernieuwingsstroom zwelde in de projectperiode behoorlijk aan en de VC zag tijdig in dat zij in deze stroom mee moest zwemmen om projecten binnen te kunnen halen die de verbetering van het dagelijks beheer tot doel hebben. Desondanks zijn projecten onder de noemer sociale veiligheid gewoon door blijven lopen.

Evaluerend kan gesteld worden dat het strategisch gezien een goede keuze was om niet uitsluitend op het sociale vernieuwingspaard te wedden: dat paard blijkt aanzienlijk minder hard te lopen dan door velen bij aanvang was verondersteld. De werving van geschikte kandidaten voor banenpool-plaatsen gaat, althans in

de Nieuwmarkt, trager dan verwacht. Het blijkt moeilijk om de doelgroep van het sociale vernieuwingsbeleid (werkeloos geworden vakmensen) te bereiken; tot nu toe melden zich voor de banenpoolplaatsen in de Nieuwmarkt voornamelijk hoog opgeleide mensen die door persoonlijke problemen niet aan de bak kunnen komen in het vakgebied waarin zij opgeleid zijn. Voor de aangeboden beheerwerkzaamheden blijkt deze groep veel begeleiding nodig te hebben om voldoende tempo en kwaliteit in de uitvoering van het werk te waarborgen. Sociale vernieuwing heeft, althans in de Nieuwmarkt, nog niet gewerkt als het wondermiddel waarvoor sommigen het hadden aangezien.

De projecten in het kader van de sociale veiligheid (cursus sociale weerbaarheid, mobiel alarmeringssysteem en tienerwerk op het trapveldje) zijn tot nu toe succesvoller geweest dan de sociale vernieuwingsprojecten. Daarbij speelt een rol dat bij de sociale veiligheidsprojecten niet de omweg van *werkloosheid* -> *werving* -> *banenpool* gevolgd hoeft te worden. De veiligheidsprojecten zijn daardoor sneller op te starten en de VC heeft hierin sterkere sturingsmogelijkheden.

Overige activiteiten

Straatnetwerken: de VC koos voor een bewuste organisatie van bewoners in het gebied waar zich het probleem voordoet. Met andere woorden met de opbouw van straatnetwerken wordt gereageerd op een concreet probleem waarbij alleen bewoners worden betrokken die zelf last van dat probleem hebben.

Deze probleemgerichte aanpak door en voor bewoners blijkt vruchten af te kunnen werpen, zoals met name het voorbeeld van de Waalsteeg aantoont. De slaagkans (of althans de snelheid van slagen) lijkt toe te nemen naarmate de groep bewoners kleiner en homogener is en het probleem eenduidiger. Dit verklaart waarom de straatnetwerken in de Koningsstraat en op het Zuiderkerkhof tot nu toe minder zichtbare resultaten hebben geboekt dan die in de Waalsteeg en Staalstraat. Voor grote straatnetwerken die kampen met een complexe problematiek is gewoon wat meer geduld nodig.

Een probleem apart is de stelling van sommige buurtbewoners dat de opbouw van straatnetwerken de functie van de bewonersraad zou ondermijnen.

Problemen kristalliseren volgens deze bewoners uit op de straatvergaderingen en komen nog maar zijdelings aan de orde op de bewonersraad. Bewoners die actief zijn in hun straatnetwerk, zouden dan minder geneigd zijn om ook nog eens naar de Bewonersraad te gaan. Ook dreigt het gevaar, dat straatnetwerken beslissingen nemen die de hele buurt aangaan (zoals het privatiseren van een steeg of plein met een buurtfunctie).

Tegen deze stellingname kan wel wat worden ingebracht. Het is enerzijds verheugend dat er mensen zijn, die het belang van de buurt als geheel willen behartigen, maar anderzijds blijkt de problematiek van de straatnetwerken zeer lokatiegebonden te zijn en gaan dan niet de hele buurt aan. Van ondermijning van de functie van de bewonersraad kan geen sprake zijn, aangezien deze de handen vol heeft aan zaken die wél de hele buurt raken (bestemming Waaggebouw, het volbouwen van het laatste braakliggende terrein en de renovatieprojecten). Dit is eens te meer een reden om de lokaal gebonden problematiek aan de straatnetwerken over te laten. Wél zou het een goede zaak zijn wanneer een vertegenwoordiger van de bewonersraad (dat kan bij elk straatnetwerk een andere zijn) als 'waarnemer' meedraait in straatnetwerken en de resultaten terugkoppelt naar de bewonersraad. De bewonersraad kan dan tijdig inspringen op voorstellen waar men het niet mee eens is omdat deze tegen het belang van de buurt als geheel in gaan.

Voorlichting en klachtenafhandeling: de belangrijkste voorlichtingstaak van de VC is het wegwijs maken van bewoners die met klachten naar haar toe komen. Het blijkt dat dit alleen effectief is wanneer een bewoner zijn klachten meteen na het ongenoegen kan spuien bij de VC.

Periodieke spreekuren blijken niet te werken, zelfs inspreken op een telefoonbeantwoorder en korte tijd later door de VC teruggebeld worden blijkt eigenlijk al niet direct genoeg te zijn. De VC moet voor het uitvoeren van haar voorlichtingstaak op vaste tijden bereikbaar zijn en daarnaast op buurt- en straatvergaderingen direct aanspreekbaar zijn. Daarbij moet zij kunnen toelichten wat er op dit moment al aan het probleem gedaan wordt, welke plannen er voor in de maak zijn en bij wie men terecht kan voor meer informatie.

Schriftelijke voorlichting, bijvoorbeeld via het buurtblad 'Opnieuw', is een goed middel om een breder publiek voor te lichten op een niet direct probleemgerichte manier. Dit medium kan tegelijkertijd publicitair een belangrijke functie vervullen, vooral wanneer men zich richt op vermelding van de *succes*sen van het veiligheidsbeleid.

Deelname aan overleggen: wanneer de VC een vaste partner is in ambtelijke overleggen levert dit het gevaar op, dat bewoners haar als een verlengstukje van de overheid gaan zien. Dan kan deze activiteit averechts werken, omdat gebleken is dat bewoners veelal weinig vertrouwen hebben in de overheid en het juist een belangrijke taak van de VC is om dat vertrouwen te herstellen.

Anderzijds is het deelnemen van de VC aan ambtelijke overleggen, met name beleidsgerichte overleggen, belangrijk om op de hoogte te raken van nieuwe plannen en ontwikkelingen, om zelf ideeën te kunnen spuien en om als pleitbezorger voor bewoners op te kunnen treden. Het blijkt nuttig om als VC aan beleidsgericht ambtelijk overleg deel te nemen, zolang de VC zich niet met de ambtenarij gaat vereenzelvigen.

2.2 Taken en rollen

Taken

Wellicht ten overvloede zetten we hier de taken die de VC op zich heeft genomen nog eens op een rijtje:

- projecten op het gebied van sociale veiligheid en sociale vernieuwing initiëren en coördineren;
- straatnetwerken opbouwen waar zich lokatiegebonden problemen voordoen;
- voorlichting en publiciteit verzorgen over het veiligheidsbeleid;
- voortgang in overleggen bewaken/initiëren van nieuwe overleggen waar nodig.

Dit takenpakket blijkt voor een VC die voor 0,6 werktijd aangesteld is in de Nieuwmarkt met hard doorwerken wel te 'behappen'. Met dit takenpakket wordt verder ook tegemoet gekomen aan het verwachtingspatroon van gemeente enerzijds en bewoners anderzijds, hoewel het niet altijd even makkelijk is om aan beider verwachting te voldoen. Om meer helderheid in de taakomschrijving te scheppen zou de algemene omschrijving 'projecten initiëren' aangescherpt moeten worden: bedoeld worden projecten die dichtbij bewoners staan. Een voorbeeld: de overheid (gemeente) kan de VC uitnodigen om mee te gaan denken in een ambtenarenclub die bezig is met een checklist 'sociaal veilig bouwen' voor de hele stad. Een goed project, maar de buurt ziet daar weinig van. Die heeft er veel meer aan wanneer de VC, om in dezelfde werksfeer te blijven, actief mee gaat draaien in de planvorming voor het dicht-

bouwen van het laatste gat in de Nieuwmarkt en daarbij regelmatig, ook in bewonersvergaderingen, aandacht vraagt voor sociaal veilig bouwen. Leermoment: de VC moet haar projecten zodanig kiezen dat er voelbaar iets voor de buurt wordt gedaan.

Rollen

Om het brede takenpakket te kunnen uitvoeren blijkt de VC in wisselende situaties zeer verschillende rollen te moeten spelen, variërend van horzel tot klagmuur.

In die rollen zijn duidelijke accentverschillen aan te wijzen: in het contact met bewoners heeft zij meer de rol van klagmuur en oppepper, in het contact met de overheid meer die van horzel en smeerolie.

Het valt op dat de rol van horzel geleidelijk plaats kon maken voor de dankbaardere rol van bron van vernieuwende ideeën. Deze verschuiving zal zich in de komende projectperiode verder door (moeten) zetten. Daarbij zal ook de rol van smeerolie belangrijker worden, om alle goede ideeën en projectplannen die door de diverse bronnen gespuid worden in goede banen te leiden ('bijna wat een coördinator echt hoort te zijn').

Rendement

In vervolg op de taakomschrijving van de VC rijst de vraag, welk rendement deze taken opleveren voor de verschillende partijen. Eenvoudiger gesteld:

- wat heeft de buurt aan een VC,
- wat heeft het middenveld aan een VC,
- wat heeft de overheid aan een VC?

Aangezien de effecten van de activiteiten van de VC niet in de evaluatie zijn betrokken, kan op deze plaats alleen iets over de procesmatige baten opgemerkt worden. In dit rapport wordt dan ook in feite slechts 'het halve verhaal' van het project weergegeven.

Deze baten laten zich zeer moeilijk kwantificeren. Hoe moet bijvoorbeeld berekend worden wat de financiële baten zijn van het feit dat de VC de samenwerking tussen ambtenaren heeft bevorderd waardoor dezen meer kunnen doen in dezelfde tijd? Bovendien hebben deze baten, met name voor bewoners, vooral te maken met de eigen beleving. Men kan bijvoorbeeld denken aan het gevoel van bewoners te kunnen beschikken over een professionele kracht die voor 100% met de bevordering van sociale veiligheid bezig is.

De enige activiteit van de VC die zich bij uitstek leent voor (financiële) kwantificering, is het bedrag aan subsidie dat zij gedurende het project heeft binnengehaald. Bij teveel nadruk op dit aspect bestaat echter het gevaar, dat de VC zich vooral zou richten op het aanboren van subsidiepotten en zich minder bezig gaat houden met taken waarvoor zij eigenlijk is aangesteld.

Ondanks deze kanttekeningen kan een aantal 'sociale baten' van de VC worden vastgesteld en daarmee het rendement voor buurt, overheid en middenveld. Duidelijk zal zijn dat dit rendement in veel gevallen geheel of gedeeltelijk in samenwerking met andere instanties, zoals de voorpost, wordt bereikt.

Rendement voor de buurt

De buurt heeft aan de VC:

- een oppepper die buurtbewoners tot activiteiten aanzet die anders zouden blijven liggen,
- een rechtstreekse pleitbezorger die belangen van buurtbewoners verdedigt,
- een klaagmuur waardoor zij bewoners blijft motiveren klachten en ideeën te spuien en daarmee apathie voorkomt,
- een (extra) wegwijzer in het ambtelijk doolhof waardoor klachten en ideeën op de juiste plaats terecht komen zodat de kans groter wordt dat er iets mee gebeurt,
- een subsidiepotjes-ontdekker waardoor instrumentarium wordt verkregen om iets te doen voor de buurt,
- een garantie dat er voortdurend iemand professioneel met de integrale aanpak van sociale veiligheid bezig is¹⁹.

Rendement voor de overheid

De overheid heeft aan de VC:

- een extra en zeer gevoelige antenne voor signalen van onveiligheid uit de buurt waardoor beleidsrelevante informatie verkregen wordt,
- een bron van vernieuwende ideeën waardoor de introductie van originele beleidsmaatregelen gestimuleerd wordt,
- een kanaal om subsidies naar de juiste plek in de buurt te sluizen; het beheer van de subsidie door de VC maakt controle op de besteding van het geld mogelijk,
- smeerolie die de samenwerking tussen ambtenaren bevordert, hetgeen de efficiency ten goede komt,
- een geweten waardoor men wordt aangezet tot het verrichten van extra taken op het gebied van sociale veiligheid²⁰ die anders waarschijnlijk zouden blijven liggen.

Rendement voor het middenveld

Hier is sprake van een mix van vormen van rendement genoemd onder bewoners en overheid. Voor het woningbedrijf Centrum Oost is bijvoorbeeld de functie van subsidie-aanboorder van nut geweest, voor de HSHB de functie van probleem-signaleerder en veiligheids-'geweten'.

Voor de winkeliers is voornamelijk de rol van oppepper (om een vereniging op te richten) van nut geweest.

Doelgroepen

Vanuit de voorgeschiedenis is er in het project speciale aandacht voor de doelgroep 'ouderen' geweest. Het is hier de plaats om te evalueren of het veiligheidsbeleid inderdaad mede bij deze doelgroep terecht is gekomen.

Het blijkt dat er een onderscheid moet worden aangebracht in 'oudere ouderen' (met name die in het verzorgingshuis wonen) en 'jongere ouderen' die nog thuis wonen. De doelgroep 'oudere ouderen' blijkt heel moeilijk te bereiken voor een VC. Enkele treffende citaten:

¹⁹ Resultaat daarvan is niet alleen een pakket aan eigen activiteiten van de VC, maar ook het aanzetten van anderen tot activiteiten gericht op het verbeteren van de veiligheid.

²⁰ Een goede illustratie van de functie als geweten, die beslist niet onbelangrijk is, kan worden gegeven door de opdracht te citeren die de projectgroep in zijn afscheidscadeautje aan de vertrekkende VC schreef: "Ondanks wat aanvaringen vonden we het leuk om met je te werken en je hebt ons wel aan het werk en aan het denken gezet".

- "Veiligheid? Voor mij niet nodig, ik kom toch niet meer op straat".
- "Kan jij de junks weggrijpen? Nou dan!".
- "Kun jij een invalidenparkeerplaats voor mijn zoon regelen als die op bezoek komt? Wat kan je dan wel?".

De doelgroep 'jongere ouderen' blijken beter bereikbaar voor het veiligheidsbeleid. Dit is ook de doelgroep van het MASO-project en van de weerbaarheidscursussen. Ouderen zijn waarschijnlijk het meest vatbaar voor veiligheidsbeleid op het moment dat angstgevoelens een aansporing zijn het uitgaanspatroon aan te passen (bijvoorbeeld niet meer 's avonds de straat op gaan). Signalen in die richting zijn door de VC bijvoorbeeld op te vangen bij activiteiten voor ouderen in de Boomspijker. Daar wordt de doelgroep 'jongere ouderen' de VC als het ware op een presenteerblaadje aangeboden.

2.3 Positie in netwerk

In 1.3 is de positie van de VC in het netwerk van bewoners, maatschappelijk middenveld en overheid beschreven als die van een spin het web.

Gezien de opdracht van de VC (die afkomstig is van bewoners) ligt de gewenste positie in het web eerder meer naar bewoners toe dan naar de overheid. Een professionele vertegenwoordiging van bewonersbelangen moet steeds het uitgangspunt van het VC-werk zijn; daarbij is het niet uitgesloten dat op momenten het beste aan dit uitgangspunt wordt voldaan door dicht naar de overheid toe te kruipen. Met dit laatste is het oppassen geblazen: indien de VC dit naar de smaak van bewoners te veel en te vaak doet, gaan zij haar als een verlengstuk zien van een overheid die zij niet vertrouwen. Daarmee ontstaat het gevaar, dat men de VC automatisch ook niet meer vertrouwt.

Het web dat de VC zelf moet weven tussen bewoners en overheid blijkt grote gaten te hebben en als de VC er doorheen valt staat er vaak niemand klaar om haar op te vangen. Een (waargebeurd) voorbeeld van zo'n gat is de situatie dat de VC op de bewonersraad aangevallen wordt met de stelling dat de opbouw van straatnetwerken verkeerd is en dat die zaken op de bewonersraad thuis horen. Op dat moment is de VC erg kwetsbaar (aantasting van de geloofwaardigheid ten overstaan van een menigte bewoners) en valt zij keihard door een gat in het web naar beneden (het gevoel om van voren af aan te kunnen beginnen).

Men kan niet stellen dat het ontstaan van gaten in het web geheel te voorkomen is. Wanneer er over de aanpak van problemen binnen eenzelfde (homogeen verwachte) 'partij' zoals de bewoners al zulke grote verschillen van mening blijken te bestaan, dan moet dat zeker gelden voor 'partijen' onderling. De VC moet dus niet proberen de gaten te dichten. Zij kan proberen ze te omzeilen, maar dat zal niet verhinderen dat ze er toch nog ettelijke malen doorheen zal vallen. Hoofdzaak is dus, dat er onder het web iemand klaar staat voor opvang en sturing. Daaraan heeft het in de afgelopen periode te veel ontbroken, met name aan de kant van de bewoners.

Er is binnen de bewonersraad onlangs een werkgroep gevormd die verantwoordelijk is gemaakt voor de opvang en begeleiding van de VC. Garanties dat deze club gedurende de komende projectperiode blijft voortbestaan zijn niet te geven, omdat het om vrijwilligerswerk gaat. Bovendien kan aan deze bewonersclub geen verantwoordelijkheid worden toebedeeld voor momenten dat de VC echt opvang nodig heeft na een val door het web. Het is daarom noodzakelijk dat er ook van professionele kant opvang en begeleiding geboden wordt. Daartoe zou de VC altijd moeten kunnen terugvallen op professionele instanties en personen. Aanvullend zou de VC de mogelijkheid

moeten hebben om externen te kunnen inschakelen voor advies inzake een specifiek probleem of een specifieke klus, waarvoor de VC zelf niet voldoende deskundig is. De bewonersclub hoeft dan niet meer maar ook niet minder te doen dan een *klankbordfunctie* vervullen voor de VC.

2.4 Randvoorwaarden

In 1.4 is aangegeven dat een groot deel van de randvoorwaarden waaronder de VC moet opereren als autonoom, dus niet door de VC beïnvloedbaar moeten worden beschouwd. Gesteld is echter, dat de VC bij een beperkt aantal randvoorwaarden zelf een verschuiving kan bewerkstelligen. Dat is in de afgelopen projectperiode in de praktijk ook werkelijk mogelijk gebleken. Wat dit betreft ging de VC geen zee te hoog.

Dit blijkt uit de volgende ontwikkelingen in randvoorwaarden:

- *Bestuurlijke acceptatie*: de VC kan de acceptatie van het veiligheidsbeleid (verder) vergroten, bijvoorbeeld door publiciteit te geven aan successen en door (samen met bewoners of andere partijen) bij hardnekkige problemen een raadsadres te versturen. Lekwerking te kunnen hebben (het bestuur geeft zi om een deel van het door de VC opgestelde bele
- *Samenwerking tussen de VC en de voorpost*: de VC kan de kwaliteit van de samenwerking met de voorpost bij de planning en uitvoering van het veiligheidsbeleid zelf bevorderen, bijvoorbeeld door regelmatig uitwisselen van informatie, terugkoppeling en voeren van overleg.
- *Begeleiding door bewonersraad*: de VC kan zorgen dat de bewonersraad (meer) als klankbord fungeert voor haar veiligheidsbeleid, bijvoorbeeld door regelmatig punt op de agenda te laten zetten dat een goede discussie uitlokt.
- *Gebrekkige samenwerking tussen gemeentelijke diensten*: de VC kan de samenwerking tussen diensten versterken, bijvoorbeeld door afstemmingsoverleg tussen de diverse beheerdisciplines in de Nieuwmarkt te intensiveren.
- *Geringe bereidheid van bewoners tot het uitvoeren van beheerwerkzaamheden*: de VC kan bewoners via de opbouw van straatnetwerken opporren tot meer zelfwerkzaamheid in het beheer.
- *Beschikbaarheid en bereikbaarheid*: de VC kan haar beschikbaarheid en bereikbaarheid, ondanks de part-time aanstelling, vergroten door inschakeling van anderen (bijvoorbeeld de administratieve kracht voor de bewonersraad) om de telefoon te beantwoorden bij afwezigheid en om in te vallen in overleggen bij ziekte of verhindering.

Veranderlijkheid in randvoorwaarden: in 1.4 is al aangestipt dat randvoorwaarden veranderlijk van karakter kunnen zijn. Evaluerend kan gesteld worden, dat de VC er goed aan gedaan heeft om voortdurend meerdere ijsers in het vuur te houden. Het is riskant om alle aandacht op één aspect te richten, bijvoorbeeld op de projecten voor sociale vernieuwing. Door een onvoorspelbare ontwikkeling in randvoorwaarden kunnen er (plotseling) problemen ontstaan waardoor de uitvoering in de knel komt.

Anderzijds kunnen activiteiten die aanvankelijk weinig kans van slagen lijken te hebben toch succes opleveren door een verandering in de randvoorwaarden.

Leermomenten:

- het is een goede zaak om projecten te initiëren op verschillende fronten, zodanig dat de voortgang van project(en) niet te zeer afhankelijk is van dezelfde randvoorwaarde(n).

- een project dat gestrand lijkt te zijn hoeft niet bij voorbaat te worden afgeschreven, er kan zich een onverwachte verschuiving in randvoorwaarde(n) voordoen waardoor het weer vlot kan worden getrokken.

Tot besluit

Bij de start van het project was bekend dat het wantrouwen van bewoners in de overheid een belemmerende randvoorwaarde zou vormen voor het werk van de VC. Verondersteld werd, dat de VC deze randvoorwaarde wel in positieve zin zou kunnen ombuigen. Als er één zee voor de VC uiteindelijk toch te hoog is gebleken, dan is het dit wantrouwen jegens de overheid. Deze randvoorwaarde bleef gedurende de gehele projectperiode belemmerend werken.

Vanwege deze hardnekkigheid is het de moeite waard om te trachten de achtergrond van het wantrouwen aan te wijzen.

Het is aannemelijk dat het wantrouwen geworteld is in de tijd van de Metrorellen. Terugkijkend zal waarschijnlijk niemand durven beweren, dat dit wantrouwen onterecht was²¹. Gesteld kan worden, dat het 'conflictmodel' waarvan de wantrouwende bewoners al dan niet bewust uitgingen, in die tijd het het beste model was. Het is niet uitgesloten dat hantering van het conflictmodel ook nu nog af en toe bruikbaar is bij onderwerpen zoals renovatie en nieuwbouw. Het dwingt bestuurders en ambtenaren tot nauwgezette verantwoording van hun beleid naar de buurt toe.

Bij kwesties van stedelijk beheer, openbare orde en veiligheid is het consensusmodel een stuk minder functioneel. Men kan afspraken over de wijze van beheer en optreden tegen criminaliteit in de openbare ruimte immers in goed overleg en op basis van wederzijds vertrouwen met elkaar maken²².

De VC drukt dit als volgt uit:

"Bewoners zouden veel meer moeten nadenken over hun strategie. De ene keer werkt het conflictmodel beter, de andere keer het consensusmodel".

De stelling van de VC klinkt volkomen plausibel. Het is echter de vraag, of men van bewoners mag verwachten dat zij over hun strategie nadenken. De bewonersraad is een open, onhiërarchisch, onbureaucratisch en los georganiseerd overlegorgaan. Dit biedt ruimte voor een impulsieve en emotionele inbreng van bewonerszijde. Een doordachte strategie is daarbij niet vereist. Ook (en misschien wel *juist*) *zonder* strategie is de bewonersraad er al die tijd in geslaagd om het overleg met de overheid op gang te houden.

Leermoment: een VC moet niet proberen de werkwijze van de bewonersraad structureel om te buigen; maximaal is een incidentele ombuiging haalbaar, op specifieke momenten waarop dit echt nodig is.

21 Men leze daartoe de publikatie 'De beste actiegroep ter wereld'. Daarin wordt een (zij het mogelijk enigszins gekleurd) beeld geschetst van een overheid die plannen maakt voor kaalslag van een groot gedeelte van de buurt over de hoofden van de zittende bewoners heen en die met harde hand optreedt wanneer men tegen deze plannen in opstand komt.

22 Daarbij kan het motto gelden "De politie is je beste vriend". Illustratief voor de waarheid van dit gezegde is dat er vanuit de buurt als het ware gesmeekt is om het actief blijven van de (ten tijde van de metrorellen zo gehate) Koninklijke Marechaussee voor de openbare orde en veiligheid in de buurt.

3 Conclusies

De hoofdstukken 1 en 2 leiden tot de volgende conclusies:

Opstellen plan: De neerwaartse spiraal van onveiligheid is een goed uitgangspunt voor een veiligheidsplan, dat beoogt deze spiraal om te buigen. Het is een juiste keuze om de activiteit van de VC te beperken tot factoren in de spiraal die op buurtniveau aangepakt kunnen worden.

Aangedragen problemen en oplossingen moeten in het veiligheidsplan worden omgesmeed tot projectvoorstellen, waarover besluitvorming door het gemeentebestuur mogelijk is.

Keuze projecten: Het is een goede keuze geweest om niet uitsluitend op het sociale vernieuwingspaard te wedden maar ook projecten voor sociale veiligheid te starten. De laatste zijn tot nu toe succesvoller geweest (beter stuurbaar door VC).

Projecten moeten zodanig gekozen worden dat er voelbaar iets voor de buurt wordt gedaan.

Straatnetwerken: De opbouw van straatnetwerken heeft succes, al is bij grote en intern verdeelde netwerken en bij een complexe problematiek meer geduld nodig.

Het uitgangspunt 'organiseer bewoners waar zich het probleem voordoet' blijkt werkbaar. Een lokale aanpak van lokatiegebonden problemen vormt geen ondermijning van de functie van de bewonersraad.

Voorlichting: De belangrijkste voorlichtingstaak van de VC is het opvangen van klachten en onvrede van bewoners. Om dit effectief te kunnen doen, moet de telefoon van de VC op vaste tijden opgenomen worden (door VC zelf of door iemand die boodschappen kan doorgeven) en moet de VC op buurt- en straatvergaderingen direct aanspreekbaar zijn.

Schriftelijke voorlichting is een goed medium om een breder publiek voor te lichten en kan tegelijkertijd een publicitaire functie vervullen.

Positie in netwerk: De beste plaats voor de VC is centraal in het web van bewoners, middenveld en overheid, met een lichte neiging naar de bewonerskant. Te veel naar de overheid toe kruipen kan de positie van de VC ondermijnen wanneer bewoners weinig vertrouwen in de overheid hebben als het gaat om het beteugelen van de (veiligheids)problemen waarmee de buurt kampt.

Ambtelijk overleg: Deelname door de VC aan beleidsgericht ambtelijk overleg is effectief, maar levert het gevaar op dat bewoners de VC als een verlengstuk van de overheid gaan zien en het vertrouwen in haar verliezen.

Bereikbaarheid doelgroep ouderen: De doelgroep 'jongere ouderen' die bijvoorbeeld aan de cursus sociale weerbaarheid mee kan doen is beter te bereiken dan de doelgroep 'oudere ouderen'.

Opvang en sturing: De VC heeft behoefte aan begeleiding door bewoners/vrijwilligers (klankbordfunctie) en door professionele krachten (opvangfunctie).

Randvoorwaarden: De VC moet onder grotendeels autonome randvoorwaarden opereren, die bovendien veranderlijk zijn. Bij een aantal randvoorwaarden kan de VC zelf (kleine) verschuivingen bewerkstelligen. Het wantrouwen van veel bewoners in de overheid blijkt echter een onverwacht hardnekkige randvoorwaarde.

Rendement: Het staat als een paal boven water dat het aanstellen van een VC in een door onveiligheid geplaagde buurt als de Nieuwmarkt rendement oplevert. Tegen de kosten wegen belangrijke sociale baten op (die echter niet in geld zijn uit te drukken).

De sociale baten voor de overheid zijn: de signalering van buurtproblemen, een bron van vernieuwende ideeën, smeerolie ter bevordering van de samenwerking tussen gemeentelijke diensten, een geweten om te blijven denken aan het belang van sociale veiligheid en een kanaal om subsidies door te sluisen naar een plek waar ze nodig zijn.

De sociale baten voor de buurt vloeien voort uit de functie van de VC als oppepper, klaagmuur, pleitbezorger, wegwijzer in het doolhof van ambtelijke diensten en 'ontdekker' van subsidies. Ten slotte zijn bewoners gebaat bij de wetenschap, dat er voortdurend iemand professioneel met de integrale aanpak van sociale veiligheid bezig is.

4 Aanbevelingen voor de nieuwe VC

De conclusies uit hoofdstuk 3 vormen een bruikbare basis voor het formuleren van aanbevelingen voor de nieuwe VC. De nu volgende aanbevelingen zijn bedoeld als een 'wijze raad' van de evaluator, die steeds bij het proces betrokken is geweest, aan de uitvoerders bij de wisseling van hun wacht.

Projectkeuze: Zwem mee met de sociale vernieuwingsstroom, maar laat je er niet door meesleuren. Houdt de voortgang van sociale vernieuwingsprojecten in de Nieuwmarkt nauwlettend in de gaten, maar blijf voor minstens de helft bezig met sociale veiligheidsprojecten.

Aanpak: Continueer de ombuiging van de factoren in de neerwaartse spiraal van sociale veiligheid, die de eerste VC heeft aangepakt:

- tegengaan van vernieling en vervuiling
- opvijzelen van betrokkenheid en sociale controle
- verbetering van de klachtenafhandeling
- verbetering van het dagelijks beheer.

Concrete activiteiten/projecten daarin kunnen zijn:

- het begeleiden van de tienerwerker die voor 0,4 aangesteld is; zorgen dat deze een groot deel van die tijd bezig is met spelactiviteiten op het trapveld.
- het aan elkaar knopen van de nu nog losse eindjes in het buurtbeheer: huismeesters, stadswachten, banenpoolers, graffiti-bestrijding, onderhoud straatmeubilair, zelfbeheerprojecten.

Zorg er steeds voor dat vervolgprijzen dicht bij de buurt staan, zodat er voelbaar iets voor de buurt wordt gedaan.

Beheersituatie: Tracht op korte termijn duidelijkheid te scheppen in de verdeling van de Nieuwmarkt in gebieden voor

- zelfbeheer door bewoners,
- beheer door banenpoolers,
- regulier beheer door gemeentelijke diensten.

Zorg dat er op korte termijn een kaart komt te hangen waarin is ingekleurd wie waar wanneer en op welke wijze het beheer voert.

Straatnetwerken: Volg bij de opbouw van straatnetwerken het ook door de eerste VC gehanteerde principe 'probleemgerichte aanpak voor en door betreffende bewoners'. Tracht een vertegenwoordiger van de bewonersraad mee te laten draaien, die eventuele zaken uit het straatnetwerk die de hele buurt aangaan in de bewonersraad brengt.

Voorlichting: Vergroot de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de VC door een 'rechterhand' in te schakelen die bij afwezigheid de telefoon opneemt, invalt in overleggen bij verhindering en als notulist mee kan gaan naar 'zware' vergaderingen.

Ambtelijk overleg: Draai mee in de noodzakelijke beleidsgerichte ambtelijke overleggen, maar doe er alles aan om bij bewoners de schijn te vermijden dat de VC een verlengstuk van de overheid zou zijn.
Buit de mogelijkheid tot samenwerking met de voorpost uit.

Positie: Neem een centrale positie in het web van bewoners, overheid en middenveld, met een lichte neiging naar bewoners.
Houd in de gaten dat er opvang klaar staat voor het moment dat je door het web heen mocht vallen, met name van professionele kant; gebruik de bewoners-begeleidingsclub (werkgroep veiligheid) vooral als klankbord voor je plannen en activiteiten.

Draagvlak: Geef publiciteit aan veiligheidsprojecten. Schroom niet om bij een hardnekkig probleem of een belangrijk project het middel van het 'raadsadres' in te zetten. Doe dit dan in overleg met de buurt (bewonersraad).

Bewonersraad: Breng het agendapunt 'veiligheid en beheer' periodiek in de bewonersraad; zorg voor een prikkelende stelling in de uitnodiging en maak duidelijk dat er een beslissing wordt gevraagd, met het doel om een goede discussie uit te lokken en daarmee de betrokkenheid van de bewonersraad te vergroten.

Nieuwbouw Keizersplein: Haak in op de planvorming voor het 'Keizersplein'. Blijf daarbij benadrukken dat sociaal veilig bouwen een expliciet uitgangspunt moet zijn en blijven voor de ontwikkeling van dit kwetsbare en complexe gebied. Laat daartoe op strategische momenten²³ 'Effectrapportages Sociale Veiligheid' opstellen door terzake kundigen. Met name de plannen voor aanvullende bejaardenhuisvesting behoeven nauwlettende toetsing.

Zelfwerkzaamheid bewoners: Por bewoners op tot zelfwerkzaamheid door het initiëren van zelfbeheerprojecten (subsidie-aanvraag indienen samen met bewoners). Concrete mogelijkheden liggen o.a. in de oprichting van een nieuwe tuingroep (structureel) en voor schoonmaakacties, bijvoorbeeld gericht op de kunstwerken in de metro (incidenteel)²⁴.
Houd in de gaten dat het zelfbeheer steeds geldt voor een klein en afgebakend gebied of object, dat bewoners zelf kunnen overzien.
Stimuleer de zelfwerkzaamheid van bewoners ook via de straatnetwerken, op dezelfde wijze als de eerste VC gedaan heeft.

23 Strategische momenten zijn:

- concept-nota van stedenbouwkundige uitgangspunten (hierin moet sociale veiligheid expliciet uitgangspunt zijn);
- voorlopig stedenbouwkundig ontwerp;
- schetsontwerpen van de diverse wooncomplexen;
- schetsontwerp voor inrichting openbare ruimte.

24 Bedoeld wordt de schoonmaak van de spiegels en fotopanelen waarop veel graffiti en andere troep zit. In 1985 is dit al eens door een groep bewoners schoongemaakt; een herhaling van zo'n actie is dringend noodzakelijk.

Randvoorwaarden: Zorg dat je veranderingen in randvoorwaarden die bedreigend zijn voor de voortgang van activiteiten tijdig opmerkt en signaleert naar overheid en begeleiders. Dat geldt ook voor ontwikkelingen in aangrenzende wijken, voorzover relevant voor de Nieuwmarkt.

Zorg dat je altijd meerdere ijzers in het vuur hebt, zodat je nooit te afhankelijk bent van bepaalde randvoorwaarde(n). Wed daarom niet eenzijdig op het sociale vernieuwingspaard, zeker zolang de resultaten nog niet op een bevredigend niveau zijn gekomen.

Schrijf een project dat in het slop is geraakt niet te snel af: randvoorwaarden kunnen plotseling in gunstige zin veranderen.

Doelgroepen: Richt je ten aanzien van de doelgroep ouderen met name op 'jongere ouderen' die de eerste tekenen van aanpassing van het uitgaanspatroon vertonen. Spreek die groep aan in de Boomsspijker tijdens de voor die groep georganiseerde activiteiten.

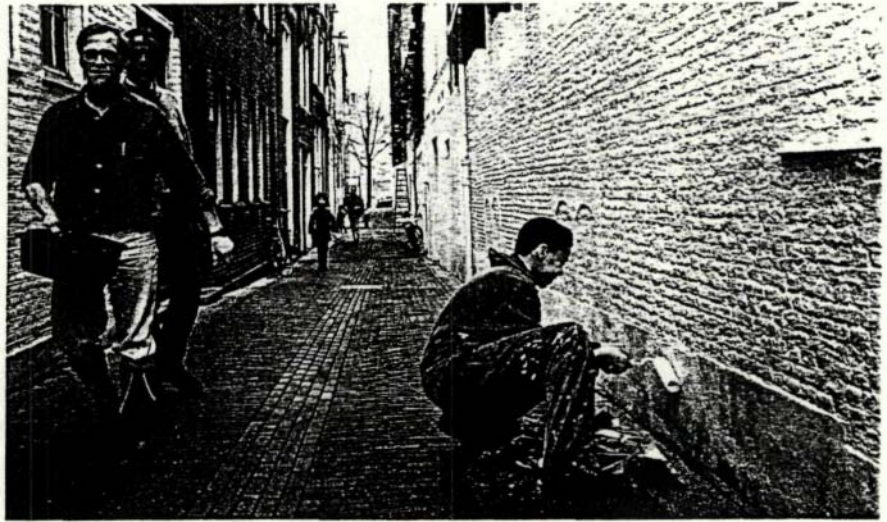
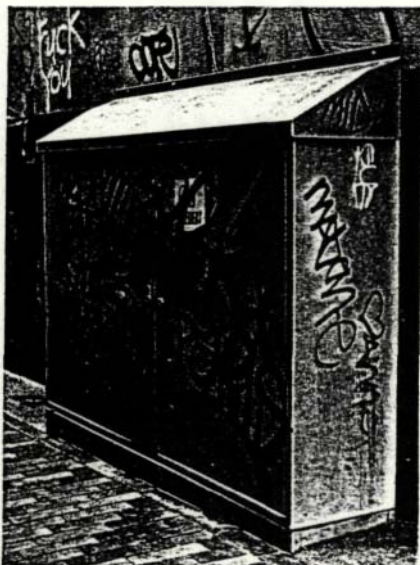
Bijlage 2: artikel 'Waalsteeg blijft open'

Uit: Grensgevallen, 1991/1

WAALSTEEG BLIJFT OPEN!

Nieuwmarktbuurt, herfst 1989. In de Waalsteeg beginnen de zaken duidelijk uit de hand te lopen. Het straatbeeld in dit doorgaande steegje tussen Geldersekafe en Kromme Waal wordt meer en meer bepaald door junks en de daar omheen hangende groep randfiguren, die de openbare weg hier als permanent dag- en nachtverblijf hebben ingericht. En dat betekent dus dat de GEB-kast dienst doet als laboratoriumtafel, dat de ruimte onder de stut op de hoek Geldersekafe is veranderd in een openbaar toilet en dat het wegdek in permanente staat van opbreking verkeert omdat de verslaafden zondig hun bolletjes heroïne onder te tegels menen te moeten verstoppen. Maar het betekent ook voortdurend geschreeuw, ruzies, vervuiling, stank en bedreigingen.

Enkele bewoners zijn het zat, dus ploft er bij de Gemeentelijke Voorpost en de Bewonersraad Nieuwmarkt een brief op de mat, waarin het verzoek de Waalsteeg zo snel mogelijk door middel van hekwerk af te sluiten. Een niet ongebruikelijke reactie, want inmiddels zijn in de binnenstad tientallen steegjes en slopjes vanwege dezelfde redenen aan de openbaarheid onttrokken. Nu staat de gemeente echter bepaald niet meer te trappelen van ongeduld om nog meer openbare ruimte achter ijzeren staven te laten verdwijnen. De wildgroei van de laatste jaren wil men zoveel mogelijk beperken, zodat nieuwe verzoeken aan strenge criteria gebonden zijn. Zoals een aantoonbare bedreiging voor de openbare orde. Maar ook niet alle bewoners van de Waalsteeg verheugden zich op een toekomst 'in een reservaat'. Bovendien zou afsluiting een aanslag betekenen

op de economische positie van enige in de Waalsteeg gevestigde bedrijven en zou aan kinderen de gang van en naar huis ernstig bemoeilijkt worden. Ook de 'buurt' toonde zich bepaald ongelukkig met het vooruitzicht een veelgebruikte doorgangsroutte te verliezen.

En zo wordt op een bewonersvergadering gekozen voor het moeilijkste alternatief; de Waalsteeg blijft open, door middel van beheersmaatregelen zal de ongenode gasten het leven zuur gemaakt worden. Een algemene opknappbeurt moet een voor junks zo onaangenaam mogelijk openbaar milieu opleveren. De bewoners hebben zelf het voortouw, de Voorpost verzorgt de contacten met de gemeentelijke diensten. Financiële bronnen worden aangeboord bij een gemeentelijk potje voor experimenteel zelfbeheer. Gedurende 1990 worden de resultaten gaandeweg zichtbaar. Na vele uren stuc- en schilderwerk wordt de complete even zijde voorzien van een frisse witte kleur, de GEB-

kast krijgt een schuine hoed, de stut wordt netjes afgetimmerd, er verschijnt extra verlichting. Na onderhandelingen met de Dienst Ruimtelijke Ordening en Stedelijk Beheer wordt ook het wegdek vervangen. Door middel van een asfaltlaag langs de gevel worden de tegels nu onwrikbaar verankerd. Voor het schoonhouden worden ten behoeve van de bewoners buitenkranen en een pomp aangebracht. Tenslotte blijkt het wijkteam van de politie bereid de Waalsteeg wat frequenter in het surveillance-schema op te nemen. Voorjaar 1991. De Waalsteeg ligt er kraakhelder bij, tot kennelijk afgrijzen van de ongenode gasten. Deze hebben hun ongenoegen met een dergelijk milieu duidelijk laten blijken door massaal naar elders te vertrekken. Waar zij momenteel hun tenten hebben opgeslagen zal de bewoners van de Waalsteeg voorlopig even een zorg zijn. Zij hebben aangetoond dat de strijd om de eigen leefomgeving met wat betrokkenheid, creativiteit en doorzettingsvermogen met glans gewonnen kan worden.